

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

Рада молодих учених та спеціалістів

ІСТОРІОГРАФІА

Матеріали Сімнадцятої наукової конференції
викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського

Одеса
2022

УДК 300.3+301+930.1; 911.3 (477.74).

Історіосфера. Матеріали Сімнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. — Одеса : Ун-т Ушинського, 8–9 квітня 2022 р. — 93 с.

*Рекомендовано до друку
рішенням Вченої ради
Південноукраїнського національного
педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*

Протокол № 8 від 24 березня 2022 р.

ISBN 966-7965-01-5

© Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського

Позиція авторів може не співпадати з думкою редакційної колегії.

Відповідальний редактор —
д. філос. н., проф. **Ю. А. Добролюбська**

Редакційна колегія:

- д. філос. н., проф. **Є. Р. Борінштейн** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **А. О. Добролюбський** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **С. В. Іванова** (Інститут археології НАН України);
д. іст. н., доц. **А. В. Красножон** (Ун-т Ушинського);
к. іст. н., доц. **О. Є. Ліхачова** (Ун-т Ушинського);
д. філос. н., доц. **В. В. Окорокова** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **В. А. Савченко** (Ун-т Ушинського);
д. філос. н., доц. **З. М. Атаманюк** (Ун-т Ушинського);
к. іст. н., доц. **О. М. Присяжнюк** (Ун-т Ушинського).

1. Бек У. Общество риска: на пути к другому модерну. Москва : Прогресс-Традиция, 2000. 383 с.
2. Бек У. Конец неолиберализма. URL: http://www.iicas.org/articles/library/librus_15_11_0011.htm (дата звернення: 14.01.2022).
3. Вилдавски А., Дрейк К. Теории восприятия риска: кто боится, чего и почему? THESIS. 1994. № 5. С. 268–276.
4. Гидденс Э. Судьба, риск и безопасность. THESIS. 1994. № 5. С. 40–102.
5. Дуглас М. Чистота и опасность: анализ представлений об оскверненности и табу. Москва : Канон-Прес, 2000. 287 с.
6. Корнилова Т. В. Психология риска и принятия решений: Учебное пособие для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 286 с.
7. Луман Н. Понятие риска. THESIS. 1994. № 5. С. 4–160.
8. Яницкий О. Н. Социология риска: ключевые идеи. Мир России. 2003. Т. 12. № 1. С. 3–35.
9. Turner B. S. Orientalism, postmodernism and globalism. London and New York: Routledge. 1994. 240 p.

Маринченко Л. Д.

Проблема спотворення історичної та міфологічної дійсності в аніме

Способів пізнати світ дуже багато: карти, книги, фільми і навіть анімація. Особливе місце варто виділити для японської анімації, що звичніше звучить для багатьох як «аніме».

Аніме дивляться діти, підлітки та навіть дорослі. Якщо людина не чула, що це таке, то точно бачила хоча б картинку, фрагмент. Не кожна людина може сприймати такий мультфільм, для деяких навіть важко їх дивитися, але все ж таки аніме приваблює велику аудиторію та вийшло далеко за межі країни Східного Сонця.

Вже є достатньо наукових праць про аніме. Це і сама історія цього жанру, і проблема сприйняття такої анімації на рівні культури та психології, а також і про субкультуру «анімішник». У статті М. П. Дєдова та В. О. Кулакової «Вплив японської аніме-культури на формування субкультури поведінки російських підлітків» автори розглянули вплив аніме на підлітків, зміну їх поведінки внаслідок захоплення японською анімацією [2]. Ю. В. Понаморьова у своїй роботі «Аніме як відображення японської культурної ідентичності»

аналізує елементи поп-культури анімешників, символіко-графічну систему донесення інформації [6].

Жанрів аніме безліч, і жоден не можна підставити під щось конкретне. У списку жанрів завжди буде кілька характеристик, що краше допомагає у пошуку цікавого для кожної людини. Проте, буває, що характеристика суперечить аніме, ставлячи глядача у глухий кут. У жанрі вказується «історичне», і тут же — «містика» або «фентезі», що збиває з пантелику. Але помилки немає, сюжет саме такий, як відображено у жанрах. І саме така суперечність часто заважає сприймати картину, що розповідає про історію всерйоз, якщо поруч із цілком собі реальними подіями літають примари чи духи.

На прикладі кількох аніме хотілося б розібратися, наскільки сильно спотворюється дійсність, якщо в сюжет вплітається те, що здавалося б, чуже. Це багатосерійні аніме «Сказання про демонів сакури» та «Сміх під хмарами», а також повнометражний фільм «Віднесені примарами».

Аніме «Сказання про демонів сакури» розповідає про часи сьогунату Токугава, а точніше про військово-поліцейський загін Сінсегумі. Аніме складається з 12 серій, має 3 сезони, але розглядати ми будемо лише перший [9].

Серед героїв аніме є реальні особи, такі як Ходжіката Тосідо, який є ватажком Сінсегумі, Кондо Ісамі, який був командиром загону. І інші герої аніме, які перебувають у цьому загоні, є реальними особистостями [1, 5].

Сюжет аніме розповідає також реальні події. І навіть закадровий голос озвучує точні дати того, що відбувається, коротко описує події історії Японії цих років, щоб глядач розумів, у чому проблема конкретного сюжету.

З реального в цьому аніме показаний побут, куди входять такі проблеми, як: перевдягання дівчини в парубка для подорожі; життя міста, закони самураїв та їх поведінка. Боротьба сьогунату та імператорської влади, адже в аніме показаний кінець сьогунату. Внутрішнє життя загону Сінсегумі. Столиця Японії — Кіото часів останнього сьогунату Токугава.

Разом із цими історичними подіями в аніме показують демонів. І саме тут починається проблема сприйняття історичних подій та вигадки. Демони в аніме називаються по-різному: *оні* (наголос на «о»), расецу і просто демонами. Ці назви цілком реальні позначення демонів певного виду. Спочатку *оні* називалися всі демони, духи та навіть дуже злі люди в Японії. Назва цих істот походить від китайського ієрогліфа, що означає слово «дух», і мало сенс «прихований» або «потаємний», що було взято за основу для назви. Так само це буддиські демони Ада, в них перетворювалися найстрашніші за своїми діяннями грішники [4].

В аніме ж нам показують *оні*, які мають певну зовнішність: чоловіків з рогами (такий вид ці демони набувають, коли «скидають» маску людини). Однак аніме уявляють нам не зовсім таких *оні*, які описують у бестіаріях. За описами ці демони дуже високі, мають синю або червону шкіру, а також один ріг або кілька, кудлате волосся. У «Сказаннях про демонів сакури» демони постають дуже схожими на людей, і лише при обертанні їх волосся сивіє і з'являються роги.

У сюжеті аніме є справжні демони та створені штучно. І штучні *оні* належать якраз до загону Сінсенгумі. Поступово *оні* стають і історичними персонажами аніме, що в кінцевому підсумку значно заважає розумінню того, що відбувається з точки зору історичної достовірності.

Аніме «Сміх під хмарами» [10] немає у сюжеті історичних особистостей. Натомість показує побут та культуру епохи Мейдзі. Складається аніме із 12 епізодів. Знято за мангою з такою самою назвою «Сміх під хмарами» від Каракара Кемурі.

У сюжеті показано третій рік заборони носіння зброї для самураїв, і як у зв'язку з цим збільшилася злочинність на ґрунті невдоволення новими законами.

З реального можна назвати озеро Біва — найбільше і найглибше озеро Японії. У сюжеті аніме там збудували в'язницю для злочинців, а в реальній історії на острови цього озера посилали самураїв знатного походження, а в'язниці у тому контексті, що представлений в екранізації, там не було [11].

Глядачеві показують силу речей, які переходять з покоління в покоління. У цьому аніме це мечі, парні мечі, що захищають одного з головних героїв. І меч другорядного героя, що з покоління в покоління передавався і служив, щоб прибрати головного антагоніста цього аніме, міфологічного змія-дракона Ороті [8, епізод 12].

Тему міфології в аніме оминати дуже важко, і це аніме нас знайомить із таким персонажем японської міфології, як Ороті (Орочі). За сюжетом аніме, це змії-дракон, який кожні 300 років прокидається і несе людям нещастя.

У міфології ж Ямато-но Орочі зустрічається з богом вітру та бурі Сусаноо. Від руки останнього змії гине, а бог отримує дружину [9, с. 14–15].

Згідно з міфом, у Ямато-но Орочі вісім голів, що нагадує давньогрецьку гідру, і він має вісім хвостів [14]. В аніме це звичайний, змієподібний дракон, без крил [8, епізод 12].

Повнометражне аніме від режисера Хаяо Міядзакі «Віднесені примарами» 2001 року [14].

Ця екранізація не пов'язана з історичною епохою минулого, але все одно нас знайомить із традицією та деякими особливостями Японії. Наприклад, з кухнею, життям персоналу японських купалень, традицією японської культури (знімання взуття під час входу до приміщення, поклони при зустрічі, традиційний одяг та архітектура) [3]. Окрім цього, глядач бачить міфологічних істот.

Примари в кінокартині не є звичними нам напівпрозорими серпанками, це звичайнісінькі представники японського синто. Духи річок, дракони, відьми, перевертні та безліч інших химерного виду істот.

Історія аніме розповідає про дівчинку, що разом із батьками переїжджає до села. Згорнувши не на ту дорогу, вони губляться. Вирішивши озирнутися, сім'я потрапляє до міста примар. У місті столи ломляться від ласощів, але зовсім порожньо, і тільки з настанням ночі з'являються привиди.

Від жадібності до їжі батьки головної героїні перетворюються на свиней, що є відсиланням до індуїзму [7, 13]. Внаслідок чого дівчинці потрібно врятувати батьків, і вона вирушає до купальні, де і відбуватиметься вся дія аніме.

З істот, що найбільш запам'ятовуються, можна виділити Хаку, хлопчика, який є драконом, зберігачем бурштинової річки. Витоком для прообразу персонажа вважають легенду «Легенда про перлину дракона». За легендою пастух знайшов дуже цікаву перлину, вона все множила: тарілка з рисом, де вона лежала, завжди була повна, а гроші примножувалися. Через це пастух змінився, він став жадібним. Не бажаючи ділитися, перлину він сховав у себе в роті і втік, а уві сні непомітно проковтнув. Випивши води з річки, він обернувся у білого дракона і злетів у небо [13].

Юбаба, господиня купальні, відьма. Цей персонаж має багато з гірською відьмою Ямауба, злим персонажем японської міфології. Вони обидві живуть високо і виховують величезне немовля [13].

Безликий, у якого замість обличчя маска, може здатися страшним. Він пожирає працівників купалень, може бути будь-ким. Жадібних заманює тим, що їм потрібно: смачною їжею, золотом. Прообразом цієї істоти міг стати перевертень [7, 13].

Річковий бог — ще один цікавий персонаж, оскільки з ним змушили працювати головну героїню. Річку божества люди дуже забруднили, через що саме божество назвали богом Звалища. Але допомагаючи божеству, дівчинка витягує застряглий велосипед, після чого божество повертає свій справжній образ [7].

На прикладі цих трьох аніме можна зрозуміти кілька речей: для дітей — це джерело інформації, що допомагає досягнути чужої культури, але так само необхідно розуміти, де вигадка, а де правда. Для старшого покоління — це можливість зрозуміти, чим захоплені діти, як їх залучити до вивчення історії та інших наук.

Аніме змушує нас не лише перейнятися життям іншої країни, а й думати, відсівати зайве, перевіряти інформацію.

1. Все персонажи из Аниме. Сказание о демонах сакуры: сказание о Синсэнгуми. You-Anime. URL: <https://you-anime.ru/characters/anime/skazanie-o-demonah-sakury-skazanie-o-sinsengumi>
2. Дедов Н. П., Кулакова В. А. Влияние японской аниме-культуры на формирование субкультуры поведения российских подростков // Психология. Историко-критические обзоры и современные исследования. 2020. Т. 9. № 1А. С. 133-139. DOI: 10.34670 / AR.2020.45.1.016

3. Изучаем Японию по мультфильму «Унесенные призраками». Тлум.Ру — информационно-развлекательный сайт о мультфильмах. URL: <https://tlum.ru/news/izuchaem-aponiu-po-multfilmu-unesennye-prizrakami/>
4. Oni. Bestiary.us / Энциклопедія вигаданих істот. URL: <https://www.bestiary.us/oni/ru>
5. Отряд Синсэнгуми. Сказание о демонах сакури. Anything Group. URL: <https://a-g.site/articles/399-otrjad-sinsengumi-skazanie-o-demonah-sakury.html>
6. Понаморёва Ю. В. Аниме как отражение японской культурной идентичности. Молодой ученый. 2015. № 9 (89). С. 1298–1300. URL: <https://moluch.ru/archive/89/18048/>
7. Понелис И. Мифология современности в «Унесенных призраками» Хаяо Миядзаки. КиноРепортер. URL: <https://kinoreporter.ru/mifologia-sovremennosty-unesennye-prizrakami/>
8. Предания и мифы Древней Японии. Сост. О. Крючкова. Москва : Издательство «Э», 2015. 96 с.
9. Сказание о демонах сакури. Hakuouki: Shinsengumi Kitan. AnimeVost. URL: <https://animevost.org/tip/tv/203-hakuouki-shinsengumi-kitan.html>
10. Смех под Облаками. Donten ni Warau. AnimeVost. URL: <https://animevost.org/tip/tv/997-donten-ni-warau.html>
11. Смех под облаками. World Art. URL: <http://www.world-art.ru/animation/animation.php?id=1722>
12. Унесенные призраками. Yummy Anime. URL: <https://yummyanime.club/catalog/item/unesennye-prizrakami>
13. «Унесенные призраками»: какие мифические истории и существа скрываются в знаменитом аниме. KITSUNE. Центр восточных культур. URL: <https://kitsunestudy.ru/unesennye-prizrakami-kakie-mificheskie-istorii-i-sushhestva-skrывajutsja-v-znamenitom-anime/>
14. Ямата-но Ороги. Bestiary.us / Энциклопедія вигаданих істот. URL: <https://www.bestiary.us/yamata-no-oroti>